

УДК 94 (478)

Наталія Лубкович

**НАУКОВА ТА ГРОМАДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЄВГЕНА ХРАПЛИВОГО:
ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ**

У статті проаналізовано історіографічний огляд праць, присвячених Є. Храпливому, його науковій і громадській діяльності.

Ключові слова: Є. Храпливий, наукова діяльність, громадська діяльність, історіографія дослідження, кооперативний рух.

Актуальною проблемою сучасної історичної науки залишається всебічне вивчення персоналії видатних науковців, громадсько-політичних діячів, чий імена, у роки довготривалого панування в Україні тоталітарної системи, перебували поза межами наукових досліджень. До таких діячів належить і Євген Храпливий.

На жаль, в сучасній історичній науці практично відсутні комплексні дослідження, які б висвітлювали в повному обсязі його життя та діяльність. Натомість маємо лише поверхневі і неоднозначні огляди окремих аспектів ролі Є. Храпливого в кооперативному житті західноукраїнських земель у міжвоєнний період. Тому, відчутною є потреба систематизувати історіографію досліджуваної проблеми та провести аналіз її наукової розробки, що сприятиме висвітлюванню життя, наукової та громадсько-політичної діяльності Є. Храпливого, його місце у національному відродженні України.

Проведений аналіз історіографії досліджуваної проблеми дає змогу умовно поділити її на три періоди. Перший період – міжвоєнний (1920–1939 рр.), другий – 40–80-ті роки ХХ ст., третій – після здобуття Україною незалежності.

Історіографія першого періоду характеризується незначним обсягом відгуків та рецензій, написаних у довідково-інформаційному, мемуарному, рецензійному та науково-публіцистичному дусі із приводу публікації Є. Храпливого. Перші публікації про діяльність Є. Храпливого з'явилися відразу ж після виходу у світ перших його праць, які критики оцінили досить позитивно [1–6]. Зокрема, І. Витанович та К. Коберський, наголошували на тому, що праця Є. Храпливого "Сільське господарство галицько-волинських земель", розкривала тогочасне становище аграрного комплексу та селянства зокрема [2; 5].

У 1933 р. за редакцією Івана Раковського вийшла у світ "Українська Загальна Енциклопедія" в 3-ох томах [7], у якій у третьому томі вміщено коротку статтю про діяльність Є. Храпливого. Зокрема, у ній наголошено на тому, що Є. Храпливий був редактором "Кооперативного часопису", "Українського молочарства", автором багатьох статей і видань, присвячених суспільній агрономії та кооперації, а у 1928 р. обраний на посаду головного директора товариства "Сільський господар".

У 1939 р., до 40-річчя з часу заснування "Сільського господаря", Є. Храпливий видав першу монографічну працю "Сорок літ праці Краєвого Господарського Товариства "Сільський господар" у Львові" [8]. Розділи книги висвітлюють передумови виникнення та перебудову товариства у крайове, захист господарських інтересів українського селянства, громадсько-економічну й агрономічну діяльність. У монографії йшла мова про діяльність центрального правління товариства у Львові. В цілому видання носить популярно-пропагандистський характер.

Таким чином, характерною рисою та змістом цього періоду досліджень життя та творчості вченого є поява публікацій стосовно аналізу праць, виданих Є. Храпливим, рецензій на окремі статті та найважливіші праці вченого, а також оцінки в цілому його наукової та видавничо-редакційної діяльності.

Другий період у розвитку історіографії можна окреслити 40–80-ми рр. ХХ ст. Студії про Є. Храпливого на цьому етапі друкувалися лише в еміграції. Це пояснюється тим, що в СРСР вивчення життєвого шляху, наукового доробку та громадської діяльності Є. Храпливого з ідеологічних міркувань заборонялося.

Після 1939 р. на вивчення історії соціально-економічного розвитку західноукраїнських земель через призму громадських, наукових і кооперативних діячів накладено заборону. Вчені УРСР, в силу ідеологічних обставин змушені були дотримуватися класового підходу у висвітленні досліджуваних процесів, явищ та фактів, тож зрозуміло, що поява праць, у яких об'єктивно і всебічно розглядалася б діяльність кооперативних діячів та організацій, за допомогою яких українці демонстрували свою здатність власними силами розвивати економічний потенціал, вважалася "зайвою" на тлі соціалістичного будівництва, і тому була неможливою. Якщо кооперативна

проблематика і з'являлася на сторінках наукових досліджень, то здебільшого і виключно у формі її негативного трактування – як антирадянська і націоналістична.

Першим, хто написав коротку розвідку в газеті "Час" у 1949 р., присвячену смерті Є. Храпливого був його друг і співробітник, відомий науковець, етнограф З. Кузеля. В якій коротко розповів про життєвий шлях та науковий доробок вченого. Саме його стаття стала основою подальших досліджень про Є. Храпливого [9].

Дослідник історії української економіки Ілля Витанович, активний учасник кооперативного руху 30-х рр. XX ст., директор комерційного ліцею у Львові, а в українській діаспорі США дійсний член НТШ, доктор філософії професор історії у фундаментальній праці "Історія українського кооперативного руху" [10], для написання якої використав цінні матеріали "Кооперативного архіву", що зберігалися впродовж десятиліть "Товариством української кооперації" (тепер "Централя української кооперації Америки").

Видання охоплює період з XIX ст. до почату 60-х років XX ст. У роботі зібрано значний фактографічний і статистичний матеріал про українську кооперацію в Другій Речі Посполитій. Дослідження кооперативного руху міжвоєнного періоду, не обходиться і без біографії активних діячів, таких як Є. Храпливий. Автор подає стисло інформацію про життєвий шлях, науковий доробок і громадську діяльність видатного кооперативного діяча, подвижника кооперативної ідеї у Східній Галичині. Недоліком цієї праці є те, що автор, подаючи інформацію, не завжди посилається на джерела, якими користується. Загалом на сьогоднішній день робота І. Витановича є найбільшою фундаментальною працею присвяченою історії розвитку українського кооперативного руху.

У 1970 р. у Нью-Йорку, на кошти українських установ Америки і Канади, вийшов монументальний збірник праць багатьох авторів, колишніх активних працівників товариства "Сільський господар" у Львові [11]. У ньому подано цінний фактичний матеріал про діяльність дирекції, філій та гуртків "Сільського господаря", співпрацю з українськими кооперативами, взаємини з польською владою, список українських агрономів, які працювали в товаристві, бібліографію видань. Особливої уваги заслуговує стаття Є. Храпливого "Західноукраїнські агрономи між двома еміграціями", в якій автор подає історію створення товариства "Українських агрономів" та основні напрямки його діяльності. Цінність збірника у тому, що вся інформація у ньому подається з перших рук, колишніх активістів "Сільського господаря", які причетних до розбудови товариства, тобто фактично були його творцями.

Особливе місце в історіографії досліджуваної теми займає праця Івана Кедрин "Життя – події – люди. Спомини і коментарі" [12]. У якій автор робить спроби розкрити психологічний портрет Є. Храпливого. Спогади – це життєво цінний матеріал, який деталізує проблему крізь призму людського світогляду. Вони дозволяють глибше осмислити складність тогочасних реалій, нерідко неоднозначне переплетення політичних обставин і життєвих колізій, різні сторони бачення проблеми, громадську позицію осіб, мотиви їх вчинків. Однак, використання спогадів вимагає досить критичного ставлення, оскільки погляди і переконання їх авторів істотно впливають на інтерпретацію представлених історичних фактів.

Привертає увагу й документальна праця Володимира Кубійовича "Українці в Генеральній губернії 1939–1941 рр." Історія Українського Центрального комітету [13]. У якій автор подав життя українців під час Другої світової війни на тій частині українських земель, що упродовж 1939–1944 рр. входили до складу Генерал Губернаторства, через діяльність Українського Центрального Комітету, що був єдиною легальною українською установою і, тому, очолював усі сфери суспільного життя, дозволені в умовах німецької окупації. Цінність праці полягає у тому, що джерелом інформації були документи й архіви Українського Центрального Комітету й Українського видавництва (що частково збереглися), а також, матеріали опубліковані в пресі.

Далі слід відзначити роботу Андрія Качора – відомого українській громаді закордоном, як "літописця" історії "Маслосоюзу", що у 20–30-х рр. XX ст. працював в його організаційному відділі. Займаючись дослідження історії молочарської кооперації Західної України, здійснив глибокий аналіз її становлення, реорганізації та розвитку, один із перших описав життя та діяльність провідників кооперативного молочарства. Його праця "Мужі, ідеї і праці" [14] присвячена Андрію Палію і Андрію Мудрику, засновникам "Маслосоюзу" і модерної української молочарської кооперації. Дає коротку характеристику й діяльності Є. Храпливого упродовж 1925–1928 рр. у Ревізійному Союзі Українських Кооператив, як одного з організаторів кооперативного молочарства, як інспектора окремого "Молочарського відділу".

Важливим доробком А. Качора є окрема стаття – розвідка "Євген Храпливий" [15], написана з приводу 30-ліття смерті. Для написання якої автор використав статтю, опубліковану в 1979 р. на сторінках "Свободи", "Канадійського фермера" [16]. У ній коротко подано життєвий і творчий шлях, науковий доробок визначного громадського діяча, заслуженого економіста, одного з дослідників

сільського господарства, професора Є. Храпливого, й коротку історію товариства "Сільський господар", якому присвятив найкращі роки свого життя. Цінним є поданий у кінці книги, список друкованих праць на основі бібліографії, складений Є. Храпливим.

Цінність праць істориків української діаспори полягає в тому, що вони позбавлені певної заангажованості, фальсифікацій, притаманних для радянської історіографії. Однак на заваді глибоким і всебічним дослідженням зарубіжних вчених стояла недоступність для них значного масиву історичних джерел, насамперед архівних. Вони могли оперувати лише опублікованими документами, матеріалами періодичної преси, офіційної статистики, а також вивезеними в еміграцію документами. Тож не доводиться говорити про суттєве поповнення вченими української діаспори документальної фактичної бази української історичної науки. Їх висновком є запропоновані ними методологічні і концептуальні підходи, що являли собою протипагу засиллю радянських ідеологічних доктрин.

Новим етапом дослідження наукової та громадської діяльності Є. Храпливого став період незалежності в Україні. Спочатку його постать розглядалася в контексті дослідження соціально-економічного, господарського становища українського селянства в Східній Галичині. При цьому основними центрами дослідження цієї тематики стали Львівський національний університет імені Івана Франка, Львівська комерційна академія, Тернопільський національний економічний університет.

Комплексне дослідження українського кооперативного руху здійснив професор С. Гелей. У своїх працях [17] він проаналізував кооперативне законодавство міжвоєнного періоду, діяльність крайового кредитного союзу, споживчої кооперації Східної Галичини, розкрив погляди теоретиків кооперативного руху. С. Гелей став "генератором" вивчення західноукраїнської кооперації. Під його керівництвом науковці Львівської комерційної академії та Інститут українознавства імені І. Крип'якевича НАН України підготували навчальні посібники "Історія кооперативного руху" [18], "Історія споживчої кооперації України" [19]. Автори вперше в Україні видали підручники, вільні від ідеологічної заангажованості та кон'юктурних інтересів, об'єктивно висвітлили основні етапи розвитку світової та української економічної думки, розкрили її роль та місце в житті народів, насамперед українського, упродовж останніх десятиліть.

У роботі "Історія кооперативного руху" розглядаються основні проблеми історії світового та українського кооперативного руху від його зародження і до середини 90-х років ХХ ст., висвітлюються найважливіші тенденції, специфічні особливості та конкретний досвід функціонування кооперативів у суспільствах з різними економічними та політичними системами, простежуються основні етапи розвитку української та зарубіжної кооперативної думки.

Розкриваючи соціально-економічні передумови, політичні, національні та інші особливості розвитку кооперації в Україні, автори видання виходять з концепції соборності усіх її земель. Це дуже важливий принцип, бо без нього важко збагнути своєрідність українського кооперативного руху, який аж ніяк не був механічною копією подібних зарубіжних форм. Автори стверджують, що на відміну від кооператорів інших країн, український кооперативний рух змушений був долати перешкоди, створені тоталітарним режимом, засиллям іноземного капіталу і тощо.

У роботі є достатньо фактів і джерел, щоб зрозуміти і проаналізувати основні тенденції розвитку кооперативного руху. Звичайно, не всі положення праці належно доведено, вона потребує кращого методичного обґрунтування. Вимагають уточнення окремі оцінки явищ, процесів, подій, постатей. Міжвоєнному періоду на західноукраїнських землях присвячено 25 сторінок. Незважаючи на це, видання "Історія кооперативного руху" є корисним для розуміння кооперативних процесів у світі і в Україні зокрема [18].

В "Історії споживчої кооперації України" описується виникнення, становлення та розвиток споживчої кооперації в Україні. Розглядаються основні етапи її історії та особливості розвитку в окремих регіонах. Прослідковується процес формування системи споживчої кооперації, її господарча та культурно-освітня діяльність. Розкривається вплив різних чинників на розвиток споживчих товариств. Робота спирається на широкую джерельну базу [19].

За загальною редакцією С. Гелея львівські історики видали бібліографічний збірник "Українські кооператори. Історичні нариси" [20]. У книзі міститься понад п'ятдесят історичних нарисів про життєвий шлях та активну творчу діяльність видатних громадсько-політичних діячів, правників, священників, діячів культури, серед них і Є. Храпливий, які були подвижниками кооперативної ідеї України від початків зародження кооперативного руху з 60-х років ХІХ ст. до першої половини ХХ ст.; аналізується їх науковий та практичний доробок, що може бути використаний в сучасних умовах державотворення, становлення ринкової економіки, розв'язання соціальних проблем переважної більшості населення.

Цікавою є стаття С. Гелея "Сільський господар" – перше хліборобське товариство галицьких селян" [21]. Автором поставлене питання про відродження традиції "Сільського господаря". Проте

товариство характеризується на основі діаспорних видань без залучення монографічних і архівних джерел 20–30-х рр. ХХ ст.

Окремо деякі аспекти діяльності Є. Храпливого розглянуто В. Чайковським [22] і Р. Матейком [23] у дослідженнях, присвячених українській сільськогосподарській кооперації в Західній Україні, Ю. Такарським при висвітленні історії сільськогосподарської академії в Дублянах Львівської області [24]. Аналізом видань "Сільського господаря" займалася Л. Пинда [25].

У 1994 році у Львові за редакцією М. Романюка вийшов збірник "Українська журналістика в іменах" [26]. До нього увійшли бібліографічні статті про багатьох відомих, малознаних і "забутих" українських журналістів, редакторів та видавців. Чимало імен нашої минувшини вперше повернулися зі спецфондів, серед них і Є. Храпливий.

У контексті ювілейних заходів української громадськості до 100-річчя з дня народження Є. Храпливого (1998 р.) у Львові видано книгу "Євген Храпливий" [27] під редакцією І. Гургули, у якій надруковано спогад доньки вченого "Мій батько", окремі уривки із праць А. Качора і І. Витановича, розділи праці Є. Храпливого "Як працювати у хліборобському вишколі молоді".

З цієї нагоди у львівській пресі з'явилися статті С. Злупка про економічні погляди й організаторську діяльність Є. Храпливого: "Теоретик і організатор модерного хліборобства" [28], "Наука суспільної агрономії Є. Храпливого" [29], Ф. Ковалю "Був аграрієм за покликанням. До 100-річчя від дня народження Є. Храпливого" [30], Й. Децовського "...Любив гармонію в усьому" [31].

У Львівській національній науковій бібліотеці імені В. Стефаника було відкрито виставку його творів. Цього ж року вийшла у світ хрестоматія з української економічної думки, у якій вміщено нарис про Є. Храпливого і фрагменти його дослідження "Шляхом праці нашої суспільної агрономії" [32].

Особливу цінність становить монографія "На чатах рідної землі" [33], у якій на основі різноманітної джерельної бази з'ясовано ідейні засади розвитку національно українського господарського життя на західноукраїнських землях, проаналізовано наукову спадщину, агрономічну та громадську діяльність Є. Храпливого у міжвоєнний період. У другій частині монографії автор розмістив уривки з історико-економічних праць вченого.

Незважаючи на зацікавленість творчим доробком і постаттю Є. Храпливого, ці публікації свідчать, що вони фрагментарно відображають його світогляд і діяльність.

Деякі аспекти з діяльності Є. Храпливого розглядає Л. Рева-Родіонова, яка чи не найповніше висвітлює історію товариства "Сільський господар" (1899–1939), у своїй кандидатській дисертації та у монографії, опублікованій на основі дисертації [34–38], та Г. Шевчук у дисертації "Фахово-господарська та культурно-освітня діяльність товариства "Сільський господар" (1899–1944)" висвітлюючи роль товариства у розвитку сільського господарства західноукраїнських земель в політичному, культурному і господарському житті української нації [39].

У 1999 році про Є. Храпливого опубліковані науково-публіцистичні статті в газетах: "Самостійна Україна" [40], "Шлях перемоги" [41], "Поступ" [42], "Українське слово" [43] до 50-ти річчя від часу смерті Є. Храпливого. У них автори висвітлюють окремі аспекти біографії, наукової спадщини, громадсько-суспільної та кооперативної діяльності вченого. На жаль, більшість із цих статей є переважно загальними, науково-популярними, їм притаманні вузькість джерельної бази й недостатнє використання архівних документів.

Незначні за обсягом біографічні відомості про Є. Храпливого вміщено в сучасній довідковій літературі, зокрема в "Енциклопедії Українознавства. Словникова частина" [44], а також її англійському варіанті, виданому в м. Торонто.

Серед публікацій останнього часу варто назвати працю К. Курилишина "Українська легальна преса періоду німецької окупації (1939–1944 рр.)" у 2 т. [45]. У книзі вперше досліджується українська легальна преса періоду німецької окупації як цілісне і самостійне явище, вивчається її вплив на формування національної самосвідомості, суспільне і економічне життя українців на окупованих територіях (Генеральна Губернія, Закарпаття, Рейхскомісаріат Україна, Трансністрія). Бібліографічний опис видань здійснений за схемою, розробленою у науково-дослідницьким центром періодики 1994 р. Видання доповнене покажчиками: іменним, редакторів і видавців, хронологічним, місцем видання.

Цінність праці полягає у тому, що у ній автор, при описі видань, висвітлює деякі аспекти журналістської діяльності Є. Храпливого у роки німецької окупації України (1939–1944 рр.).

Таким чином, в історіографії відсутня праця, безпосередньо присвяченої темі нашого наукового дослідження. Досі не стало предметом вивчення у вітчизняній історії питання ролі і значення українського вченого в науковому та громадсько-політичному житті України наприкінці ХІХ – в першій половині ХХ ст., відсутня ґрунтовна узагальнююча праця, що б висвітлювала життя та багатогранну діяльність Є. Храпливого, його місце у національному відродженні України.

Список використаних джерел

1. Храпливий Є. "Данія край хліборобів". Вражіння з прогульки. З 28 образками і картою Данії / Є. Храпливий // Діло. – 12 грудня 1935. – С. 6. 2. Витанович І. Є. Храпливий: Сільське господарство галицько-волинських земель. Львів 1936, накл. фонду "Учітеся брати мої" / І. Витанович // Діло. – 5 липня 1936. – С. 6. 3. Храпливий Є. Про хліборобський вишкіл сільської молоді / Є. Храпливий // Господарсько-кооперативний часопис. – Львів, 1933. – Ч. 5. – С. 13. 4. Коберський К. "Український агрономічний вісник". Під редакцією Є. Храпливого. Львів 1934, книжка 1 / К. Коберський // Кооперативна республіка. – Львів. – 1934. – Ч. 3. – С. 113–115. 5. Коберський К. Є. Храпливий: Сільське господарство галицько-волинських земель / К. Коберський // Кооперативна республіка. – Львів. – 1937. – Ч. 1. – С. 26–27. 6. Храпливий Є. Наші молочарські кооперативи в році 1925 / Храпливий Є. // Українське молочарство. – Львів. – 1927. – Ч. 4. – С. 32. 7. Українська загальна енциклопедія. Книга знань: у 3 т. Т. 3. / Під ред. І. Раковського. – Львів–Станіславів–Коломия: вид. "Рідна школа", 1933. – 1424 с. 8. Храпливий Є. Сорок літ праці Краєвого Господарського Товариства "Сільський Господар" у Львові / Є. Храпливий. – Львів: [б. в.], 1939. – 40 с. 9. Кузеля З. Св. п. Є. Храпливий / З. Кузеля // Свобода. – Парсиппани – Нью-Йорк, 1998. – Ч. 108. – С. 4. 10. Витанович І. Історія українського кооперативного руху / І. Витанович. – Нью-Йорк: Товариство української кооперації. – 1964. – 624 с. 11. Крайове господарське товариство "Сільський господар" у Львові 1899–1944 р. / Під ред. П. Дубрівного. – Нью-Йорк, 1970. – 600 с. 12. Кедрин І. Життя–події–люди. Спомини і коментарі / І. Кедрин. – Нью-Йорк: Червона калина, 1976. – 724 с. 13. Кубійович В. "Українці в Генеральній губернії 1939–1941 рр." Історія Українського Центрального комітету / В. Кубійович. – Чикаго: вид. Микола Денисюк, 1975. 14. Качор А. Мужі ідеї і праці. Андрій Палій і Андрій Мудрик – творці "Маслосоюзу" і модерної молочарської кооперації в Західній Україні / А. Качор. – Вінніпег–Торонто–Клівдент, 1974. – 344 с. 15. Качор А. Євген Храпливий / А. Качор – Вінніпег: УВАН, 1980. – 32 с. 16. Качор А. Євген Храпливий. З приводу 30-ліття смерті передового українського економіста і дослідника сільського господарства / А. Качор // Свобода. – Джерзі Сіті – Нью-Йорк, 1979. – Ч. 148 – 153. – 4 с. 17. Гелей С. Діяльність Крайового кредитного союзу в першій половині ХХ ст. / С. Гелей // Українська кооперація: історичні та соціально-економічні аспекти. – Львів: Вид-во Льв. комерц. академії, 2001. – Т. 2. – С. 96–103. 18. Історія кооперативного руху / Під кер. С. Гелея. – Львів: Інститут українознавства НАНУ, 1995. – 410 с. 19. Історія споживчої кооперації України / Під кер. С. Гелея. – Львів: Інститут українознавства НАНУ, 1996. – 384 с. 20. Українські кооператори. Історичні нариси. Книга 1 / За ред. С. Гелея. – Львів: Вид-во "Укоопосвіта" Львівської комерційної академії, 1999. – 456 с. 21. Гелей С. "Сільський господар" – перше хліборобське товариство галицьких селян / С. Гелей // Сільський господар. – 1996. – № 1. – С. 37–39. 22. Чайковський В. Західноукраїнська сільськогосподарська кооперація. 1920–1939 рр.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спеціальність 08.01.04 "Економічна історія та історія економічної думки" / В. П. Чайковський. – К., 1995. – 17 с. 23. Матейко Р. Кооперативна та громадська діяльність Ольги Бачинської (кінець ХІХ ст. – 1939 р.) // Гуржівські історичні читання. Збірник наукових праць. – Черкаси, 2007. – С. 373–378. 24. Токарський Ю. Дубляни: історія аграрних студій. 1856–1946 / За заг. ред. акад. О. Семковича. – Л.: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 1996. – 384 с. 25. Пинда Л. Українські сільськогосподарські видання Східної Галичини як джерело бібліографічної інформації (20–30-ті роки ХХ ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. істор. наук: спеціальність 07.00.08 "Історія України" / Л.А. Пинда. – К., 2000. – 24 с. 26. Українська журналістика в іменах / За ред. М. М. Романюка; Передм. В. Качкана. – Львів, Львівська наукова бібліотека: 1994. – Вип. І. – 234 с. 27. Євген Храпливий: Добірка матеріалів / [Храплива-Щур Л. Є. та ін.]; під ред. І. В. Гургули – Л.: "Основа", 1997. – 198 с. 28. Злупко С. Теоретик і організатор модерного хліборобства / С. Злупко // За вільну Україну. – 1998. – № 75. – С. 6. 29. Злупко С. Наука суспільної агрономії Євгена Храпливого / С. Злупко // Аудиторія. – 1998. – Ч. 19. – С. 12. 30. Коваль Ф. Був аграрієм за покликанням. До 100-річчя від дня народження Євгена Храпливого / Ф. Коваль // Молода Галичина. – 1998. – № 64. – С. 8. 31. Децовський Й. ...Любив гармонію в усьому / Й. Децовський // Час. – 1998. – № 27. – С. 5. 32. Українська економічна думка: Хрестоматія / Упоряд. С. М. Злупко. – К.: Знання, 2007. – 694 с. 33. Злупко С. На чатах рідної землі: Євген Храпливий – учений, організатор, патріот / С. Злупко. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 1999. – 283 с. 34. Родіонова Л. Роль товариства "Сільський господар" у розвитку сільського господарства західноукраїнських земель (20–30-ті роки): дис. ... канд. економ. наук: 08.01.04 / Лариса Андріївна Родіонова. – Тернопіль, 2001. – 226 с. 35. Рева-Родіонова Л. Українське товариство "Сільський господар" (1899–1944). Історія. Досвід / Л. Рева-Родіонова. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2000. – 368 с. 36. Родіонова Л. Вклад краєвого господарського товариства "Сільський господар" у Львові (1899–1939 рр.) у світову теорію і практику громадської агрономії / Л. Родіонова // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. Щорічник. – Тернопіль, 1999. – С. 71–76. 37. З історії освіти на західноукраїнських землях: Хліборобський вишкіл молоді: матеріали Всеук. наук.-практ. конф. / Гуманітарна освіта: Досвід і проблеми. – Ужгород, 1999. – С. 197–202. 38. Родіонова Л. Роль краєвого господарського товариства "Сільський господар" у розвитку українського сільськогосподарського шкільництва на західноукраїнських землях (20–30 рр. ХХ ст.) / Л. Родіонова // Мандрівець. – Тернопіль, 1999. – № 2. – С. 42–48. 39. Шевчук Г. Фахово-господарська та культурно-освітня діяльність товариства "Сільський господар" (1899–1944): дис. ... канд. істор. наук: 07.00.01 "Історія України" / Ганна Йосипівна Шевчук. – Львів, 2005. – 218 с. 40. Коваль Ф. Євген Храпливий – подвижник кооперативної

ідеї національного державотворення / Ф. Коваль // Самостійна Україна. – 1999. – Ч. 31. – С. 6. 41. Коваль Ф. Захисник гідності і добробуту селян / Ф. Коваль // Шлях перемоги. – 1999. – Ч. 38. – С. 4. 42. Коваль Ф. 100 років "Сільського господаря" / Ф. Коваль // Поступ. – 1999. – № 55. – С. 5. 43. Пам'яті видатного діяча українського кооперативного руху // Українське слово. – 1998. – Ч. 31. – С. 13. 44. Храпливий Євген // Енциклопедія українознавства: словникова частина. У 10 т. / За ред. В. Кубійовича. – Львів, 2000. – Т. 10. – С. 3633. 45. Курилишин К. Українська легальна преса періоду німецької окупації (1939–1944 рр.): Історико-бібліографічне дослідження. У 2 т. / НАН України. ЛНБ ім. В. Стефаника. Відділ україніки. Відділення "НДЦ періодики". – Львів, 2007. – Т. 2: Н–Я. – 592 с.

Наталя Лубкович

НАУЧНАЯ И ОБЩЕСТВЕННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ЕВГЕНА ХРАПЛИВОГО: ИСТОРИОГРАФИЯ ПРОБЛЕМЫ

В статье изложен историографический обзор работ, приуроченных Е. Храпльвому, его общественной и научной деятельности.

Ключевые слова: Е. Храпльвый, научная деятельность, общественная деятельность, историография исследования, кооперативное движение.

Natalia Lubkovich

SCIENTIFIC AND PUBLIC ACTIVITY OF YEVENH KHRAPLIVYI: HISTORIOGRAPHY OF PROBLEM

In the article the historiography review of labours devoted is given E. Khraplivi, him public and scientific activity.

Key words: E. Khraplivi, scientific activities, public activity, historiography research, co-operative movement.

УДК 336.71(477):303.446.4 ("19" 1920–1930)

Костянтин Нікітенко

ВИСВІТЛЕННЯ ПИТАНЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УСРР В ІСТОРИОГРАФІЇ 1920–1930-Х РР.

У статті досліджується процес формування історичних знань про функціонування банківської системи України. Аналізуються основні тенденції та концепції дослідження теми в історіографії 1920–1930-х рр.

Ключові слова: Державний банк, банківська система, фінансові структури, сталінська система, історіографія.

Визначальною умовою і основною запорукою існування будь-якої науки є її перебування у постійній динаміці, невпинному пошуку, трансформації, що є прямою залежністю від рівня її відповідності викликам сучасності. Формування визначеної наукової парадигми, що не потребує і не терпить жодних змін і оновлень автоматично стає кінцем науки і переводить її у розряд трансцендентальних формацій, в основу яких покладено догму, а не науковий пошук і критичний аналіз. Отже, розвиток науки, рух уперед вимагають узагальнюючих досліджень, покликаних підсумувати вивчення проблематики, визначити недостатньо досліджені аспекти, а в чомусь і подолати віджилі ідеологічні догми та нашарування.

Етап 1920–1930-х рр. в історіографії питання характеризувався концентрацією уваги до проблем відновлення, функціонування, розвитку та подальших перспектив існування і трансформацій банківського сектору. Принциповою особливістю стала наявність певного плюралізму думок у наукових дослідженнях, який повністю зник разом з утвердженням тоталітаризму.

Значна частина опублікованих з теми робіт уже проаналізована в історіографічних монографіях [1; 4; 11]. Втім, роботи, присвячені функціонуванню банківської системи при цьому не виділялися в особливу групу, що й обумовлює актуальність дослідження.